

Intervali odmora, hranjenja i napajanja

Planiranje puta i priprema

1. Da bi se **smanjilo tranzitno vrijeme**, organiziraj odmor ljudi i životinja zajedno, ako je moguće.
2. **Dulje vrijeme za odmor** potrebno je osigurati kad se ovce prevoze na dugim putovanjima ili osjetljivijim ovcama.
3. **Vrijeme i kvalitetu odmaranja** ovaca na višekratnim, uzastopnim putovanjima treba pažljivo razmotriti.

Imaj na umu kad planiraš putovanje:

- Predvidi klimatske uvjete ili neposrednu žeđ (toplo, hladno (smrzavanje spremnika)).
- Status ovaca i sposobnost za putovanje (primjerice: slabe, bređe, u laktaciji, mlade).
- Trajanje namjeravanog putovanja.

Vrijeme putovanja (s utovarom/istovarom)

Odrasli: max. 14 sati + min. 1 sat odmora + max. 14 sati
Neodbijena janjad: max. 9 sati + min. 1 sat odmora + max. 9 sati
nakon čega slijedi odmaranje od min. 24 sata (istovareni, osigurana hrana i voda)

Putovanje

1. Prije početka putovanja ili odlaska s mjesta stajanja, **budi siguran da sve ovce imaju pristup do opreme**. Provjeri kvalitetu vode i hrane, kao i količinu. Koristi hranu (primjerice sijeno i vlakna ako su u laktaciji) koju su životinje navikle jesti.
2. **Provjeri** životinje pri **redovitom** zaustavljanju za odmor (također i nakon teške ceste ili vremenskih uvjeta). Svaku se ovcu treba moći vidjeti (primjerice dizajn vozila, distribucija životinja, gustoća utovara – broj životinja na površinu vozila).
3. Uključi sustav za napajanje i pokaži životinjama da je **voda na raspolaganju**. Osiguraj im vodu i hranu na **razini tla** te budi siguran da sve ovce imaju pristup. Ohrabruj uzimanje vode (pokazujući životinjama kako pojilice rade, osiguranjem ručnog napajanja ili ih prvo nahrani). U slučaju toplog vremena (osobito tijekom kašnjenja), životinje napoji ručno tako da možeš jamčiti da su sve životinje dobile dovoljno vode. Postoji li opći problem s pijenjem? Provjeri kvalitetu vode.
4. **Promatraj životinje** tijekom odmaranja (vidi 'Stranica 2'). Kad postoje nedoumice o sposobnosti životinja za putovanje, produlji razdoblje odmora i zatraži savjet veterinarara. Ako se nakon rješavanja problema putovanje može nastaviti, napravi dodatne provjere nakon toga.
5. Osiguraj posebnu njegu za **neodbijenu janjad!** To su mlade životinje koje zahtijevaju posebnu njegu. Za njih je potrebno osigurati pomoć za svaku pojedinu životinju (ne koristiti metalne pojilice ili korita), a tekuća hrana treba biti odgovarajuće temperature i gustoće da bi se izbjegli probavni problemi.
6. Na mjestu **odredišta:** životinjama osiguraj **hranu i vodu** (esencijalno za ovce bređe više od tri mjeseca, posebni uvjeti za neodbijenu janjad).
7. Potrebno je voditi **zapise** te ih dati nadležnom tijelu na uvid.

Inspekcija ovaca

Štetni učinci	Indikatori: klinički/na temelju promatranja	Štetni učinci	Indikatori: klinički/na temelju promatranja
glad	<ul style="list-style-type: none"> gubitak težine (na dugim putovanjima) 	bolest	<ul style="list-style-type: none"> nekoordinacija držanje šepanje škrgutanje zubima nemogućnost hoda tresenje glavom iscjedak iz očiju i nosa teško disanje zvukovi pri disanju kašalj bevoljnost apatija (ravnodušnost) abnormalni feces
dehidracija	<ul style="list-style-type: none"> test štipanja kože ekstremna žeđ 		
nedostatak udobnosti tijekom odmaranja	<ul style="list-style-type: none"> umorne životinje sve životinje ne mogu ležati istovremeno životinje pokušavaju leći nedostatak prostora iznad glava mrtve životinje zbog gušenja 	bol	<ul style="list-style-type: none"> bol kod pritiska na "ozlijeđeno" područje ubrzano kucanje srca škrgutanje zubima dahtanje
stres zbog topline	<ul style="list-style-type: none"> dahtanje brzina disanja (nizak toplinski stres: 40-60 udisaja/min, srednji stres: 60-80 udisaja/min, visok stres: 80-200 udisaja/min, težak toplinski stres: preko 200 udisaja/min (Silanikove, 2000) slinjenje položaj životinja (izolirane životinje ili skupina stisnuta ili raspršena) povećana tjelesna temperatura smrtnost ekstremna žeđ, velika potreba za pićem 		
stres zbog hladnoće	<ul style="list-style-type: none"> drhtanje stoje stisnute jedne uz druge smanjena tjelesna temperatura 	problemi sustava za kretanje	<ul style="list-style-type: none"> klizanje i padanje ukočeni hod sporo kretanje kraći koraci šepavost
iscrpljenost	<ul style="list-style-type: none"> opća bevoljnost apatija (ravnodušnost) nema reakcije nemogućnost/odbijanje ustajanja 	strah	<ul style="list-style-type: none"> ubrzanje otkucaja srca ubrzano disanje glava na oprezu stoji tiho bježanje okretanje nazad smrznut na mjestu odbijanje kretanja kretanja unazad uriniranje i defekacija škrgutanje zubima
ozljede	<ul style="list-style-type: none"> vidljivi znakovi ozljeda (znakovi ugriza, rane, masnice, ogrebotine, oguljena područja) 	tjeskoba zbog izolacije	<ul style="list-style-type: none"> izolacija glasanje škrgutanje zubima